

KAMUSAL ALANLAR

Sıla Kartal, Alper Al

Kamusal alan dendiğinde aklımıza ilk yeşil alanlar geliyor. Ankara'da halk tarafından en çok kullanılan, zaman geçirilen yeşil alan Seğmenler Parkı olmalı çünkü var olan altyapısı talebi karşılamadığı için mekân kendini destekleyen ek mekanlar ve programlar üretmekte. Mesela, yeni eklenen tuvaletler, sandalye kiralayan, yiyecek, içecek satan kişiler buna bir örnek teşkil etmekte. Seğmenler Parkı bir cazibe mekânı olduğu halde birçok sıkıntısı var. Bunlardan biri bahsi geçen altyapı yetersizliği, bir diğeri tanımsız oluşu ve son olarak en önemlisi çevrenin tahrip edilmesi. Seğmenler Parkı'ndaki mekanlar oldukça tanımsız. Her ne kadar insanlar için bir aylıklık, mola mekânı olsa da Seğmenler Parkı kullanıcı tarafından tanımlanabilecek tanımsız mekanlara ihtiyaç duymaktadır. Bu kullanıcı küçük bir çocuk, bir genç, yaşlı ya da bir sokak hayvanı olabilir. Çünkü parkın kullanıcı profili oldukça çeşitli bu nedenle çevre kirliliği ve tahribatı önemsenmesi gereken bir başka sorun olarak önümüze çıkıyor. Eğer erken bir saatte Seğmenler'e giderseniz mekânı bir önceki gün kullanan insanların bütün atıklarını görebilirsiniz. Bu duyarsızlığın nedeni mekânın yeterince benimsenmemesi. Bu noktada insanların mekânda kendilerinden bir iz bırakmaları, kendileri değişiklik yapmaları mekânın içselleştirilmesini artırabilir.

Kamusal alan dendiğinde aklımıza gelen bir diğer alansa çok sayıda genç kullanıcı barındıran üniversiteler, kampüsleri ve onların kamusal mekanlarla kurdukları ilişkiler. Ne yazık ki ülkemizde sınırlar ve duvarlar en geçirgen olması gereken üniversite arazilerinde yükseliyor. Bu durum kamusal alanın tanımlarından olan paylaşım, iletişim ve aktiviteyi oldukça engellemekte. Kampüsler birçok kullanıcı profili arasında çeşitlenebilecek potansiyel ilişkilerden yoksun. En önemlisi farklı kampüslere ait öğrenci-öğrenci etkileşimleri kampüslerde sağlanamamakta. Kentliler arzulanan çeşitli iletişim potansiyellerini artık AVM'lerde buluyorlar. AVM'ler hem herkesin kullanımına açık hem de içerisinde sinema, tiyatro, sergi alanı, oyun alanı, vb. gibi çeşitli programlar barındırmakta. Üstelik bu programlar arz-talebe göre tekrar tekrar kendilerini değiştirme imkânı bulabiliyorlar. Bu noktada AVM'lerle Fun Palace arasında ironik bir benzerlik ortaya çıkmakta.

Belki sokak da aynı program çeşitliliğini barındırıyor fakat özellikle sinema ve tiyatro yapılarını düşündüğümüzde, bu mekanların sadece kendilerine özgü olduğunu fark ediyoruz. Mesela Kızılay Büyüğü Fener içerisinde kaliteli sistemleri barındıran bir sinema ama sinemaya gitmeyecek bir kişi için bir uğrak noktası değil. Aynı durumu Ankara'daki birçok benzer programlı mekân için tartışabiliriz. Buna rağmen, Küçük Tiyatro içerisinde dijital ve basılı bir kütüphane, kafe ve tiyatroyu barındıran program açıdan çeşitli bir yelpazeye sahip fakat içinde bulunduğu bağlam dolayısıyla sadece ilgili kişilerin bildiği bir çeşitlilik.

Ulus eski kent merkezi olarak oldukça ilginç bir bağlam çünkü her ne kadar yoğun bir şekilde zaman geçirilen bir meydan olsa dahi günlük kullanıcı profili Kızılay'daki kadar homojen, tutarlı ve düzenli değil.

Neden Ulus Meydanı dediğimiz gibi Kızılay Meydanı da yaygın bir söylem değil? Neden sadece Kızılay deniyor? Ankara'nın yegâne merkezi olan Kızılay'ın bir Meydan olarak düşünülmemesi nedeni nitelikli kamusal alanların azlığından kaynaklanıyor. Mesela Güvenpark çoğu zaman toplu taşımaya erişimimizde geçip giderken eklenen anlık bir mekân. Hiçbir kentli orada saatlerini geçirmiyor. Öylesine geçip gitmek üzerine kurulu ki seyyar satıcılar da bu sirkülasyonu tanımlayan bir koridor oluşturuyorlar. Bu spesifik ölçekteki sorunu aslında kent merkezi olan

Kızılay'ın tümüne atfedebiliriz. Kızılay sadece geçip gitmeye odaklı eğer zaman geçirmek istiyorsanız mutlaka bir mekânın içerisinde olmalısınız. Peki neden sadece bir bağlantı noktası, aracı olup da mekânın kendisi olamıyor?

Aksini Bestekar ve Tunus'ta gözlemleyebiliriz. Her ikisi de sürekli canlı ve saatlerce zaman geçirilen caddeler. Buradaki sorun ise etraftaki diğer "kamusal" alanların bu yoğun dokuya karşı duyarsızlığı ve geçirgen olmayışları. Çağdaş Sanatlar Merkezi bu durumu özetleyen bir örnek. İçerisinde pek çok nitelikli sergi ve etkinlik barındırır da bulunduğu doku ve bağlamı içerisine yeterince davet edemiyor.

Bahçelievler'de ise kentsel belleğe yerleşen "7. Cadde'yi turlamak" durumu kamusal alanı oldukça beslemekte. 7. Cadde'ye ulaşmaya çalıştığımızda bile gezintinize takılan birçok cezbedici mekân yer almakta. Örneğin, Milli Kütüphane durağında indiğinizde, Milli Kütüphane'nin bahçesinden geçerek Bahçeli'ye ulaşmak oldukça keyifli. Her ne kadar Bahçeli ve Kızılay'daki mekanlar birbirlerine benzese de eklenen bazı alt mekanların cezbediciliği bu iki bağlamı birbirlerinden ayırmakta.

Özetle kentli uyarlanabilir, geçirgen ve program çeşitliliği olan kamusal alanları istiyor çünkü tamamen tanımlı alanları değiştirme cesareti gösteremiyor. Bu noktada, Ankara'da, Parc de la Vilette'ki *follieler* gibi kullanıcı tarafından tanımlanabilen, üretilebilen mekanlar olmalıdır. Ulus ve Kızılay ilk şehir planlarında Ankara'nın meydanları olarak planlanmadılar. Sadece çeşitli aktiviteleriyle ve ulaşım için bir düğüm noktası olması nedeniyle kullanıcılar için bir kent merkezi haline geldiler. Ankara'nın başkent olmasından önce Ulus ticari bir kent merkezi olma özelliği gösterirken, başkent oluşu ve demir yolunun gelişinden sonra hem politik hem ticari bir merkez olmuştur. Daha sonrasındaki şehir planlarında Atatürk Bulvarı'nın etkisiyle Kızılay gelişmiş, 30 ile 50li yıllar arasında yeni politik ve ticari merkez Kızılay'a kaymaya başlamıştır. Ancak 50 ile 80 yılları arasında liberal ekonomi paketi ve tüketici bir toplum oluşması özelliği ile Ankara'nın nüfusu artmış, yapılaşması hızlanmış yeni merkezlere ihtiyaç duymuş ve merkez ticareti Kızılay'dan Kavaklıdere bölgesine geçmiş Ulus ise bu süreç içerisinde sembolik bir özellik kazanmaya başlamıştır. Günümüzde ise Kızılay Meydanı bir meydan özelliği göstermemektedir bunun nedeni de yol araç trafiğine açık, kolluk güçleri, yoğun alışveriş programları, kan alma, parti stantları, dolmuş durakları ile bu kamusal alan olma potansiyeli engellenmiştir. "Kentsel Uyarlanabilirlik Değerlendirmesi için Ölçütler Tablosu" ARUP City Resilience Framework, 2015 değerlendirmeleri ölçütünde Ankara Kızılay ve Seğmenler Parkı bölgesi kamusal alan başlığı altında değerlendirilecektir.

Her ne kadar Kızılay özellikle de içerisinde bulunduğumuz pandemi döneminde açık havada zaman geçirmek, sosyalleşmek ve insanların idari işlerini tamamlaması gibi eylemler için avantajlı olsa da kaldırımlar, yollar, merdivenler, vs. fiziksel mesafeyi düşünerek tasarlanmamış. Ayrıca herkes için erişilebilir olmadığı halde kentteki dolaşım için bir odak noktası olması da dezavantajlarından biri. Kızılay çeşitli ölçeklerde; idari işler, devlet kurumları, esnaf, dersane, vs. çeşitli kurumları içerisinde barındırıyor ve tüm bu yapılar birbirlerini sosyo-ekonomik olarak besliyor. Bu nedenle her mevsimde, her gün ve her saat kentteki en yoğun sirkülasyonu ve araç trafiğini barındıran yer oluyor. Kızılay'ı meydan olarak tanımlayamasak da yılbaşı, şampiyonluk kutlamaları, iftar organizasyonları, protestolar, vb. kamusal bir araya gelişler için oldukça stratejik bir nokta. Kızılay'ın avantaja dönüşürebileceği en büyük potansiyellerinden biri çeşitli aktiviteler barındırdığı için ortaya çıkan atık çeşitliliğidir. Atıkların ayrıştırılması ve geri dönüşüme kazandırılması bir kent için en önemli unsurlardan bir tanesidir. Bu konu hem çevre hem ekonomi hem de işçilerin çalışma durumu hakkında ele alınabilecek bir konudur. Ankara'da bir günde toplanılan katı atık miktarı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın 2017 Ankara Çevre

Durum Raporu'na göre 4.775 tondur. Ankara ilinde toplam 9 adet transfer istasyonu bulunmasına rağmen atık geri dönüşümündeki verimlilik çeşitli atıkların ayrıştırılmasına bağlıdır ve Kızılay da bu bağlamda bu çeşitli atıkların denetiminin en yoğun yapılması gereken yerdir. Ankara ili katı atık kompozisyonu mutfak atıkları, park atıkları, tekstil atıkları, kâğıt atıkları, metal, cam, plastik, kül atıkları olmak üzere ayrılır. Yine aynı rapora göre, plastik atıkların geri dönüşümündeki oran %100'e yakınken, kâğıt atıklarda bu oran %24, ahşap atıklarda %20, cam atıklarda %6, metal atıklarda ise %0,03 olarak belirtilmiştir. Bu konu Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından 2017 yılında katı atık yönetim desteği ile kurumlar bilinçlendirilmeye çalışılmış, TOBB düzenlediği atık uygulama istişareleri ile plastik üreticileri, kâğıt üreticileri geri dönüşüm tesisleri ve sokak atıkları toplayıcılarını bir araya getirerek uzlaşmaya vardırılmaya çalışmaktadır. Günümüzde Türkiye'de yarım milyona yakın atık toplayıcısı bulunuyor. Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin atık toplayıcılarına bir çalışan statüsü kazandırması ve çalışma koşullarının güvence altına alınması bu konuda büyük önem arz etmektedir. Özellikle bu pandemi döneminde atık yönetiminin önemi ve belediyelerin bu sürecin yönetimindeki rolleri önem kazanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılan bilgilendirmeye göre Covid-19 virüsünün farklı yüzeylerde farklı sürelerde hayatta kalma durumu var. TMMOB yayınladığı yazıda atık sirkülasyonun çalışma ortam ve biçiminin organize edilmesini, denetlenmesini atık sektöründe çalışan işçilerin sağlığının gözlemlenmesini toplum sağlığı açısından tehlikeli atıkların kent merkezinde farklı atık toplama noktalarında toplanması gerektiğini bildirmiştir. Seğmenler Parkı 1983 yılından beri ankaralılar için yoğun kent temposundan uzaklaşabilecekleri bir kamusal mekân olmuştur. İçerisindeki amfi tiyatrosu, suyun kullanımı ve merkezi konumu uyarlanabilirliğini yüksek bir alandır. Kızılay meydanından otobüslerle kolayca ulaşabilmek erişilebilirliğinin oldukça yüksek olduğunu gösterir. Özellikle hafta sonları, bahar ve yaz aylarında kullanımı oldukça yoğun olan Seğmenler Parkı bazen kitap okuma, midye festivali, su savaşı, konserler, piknik ve kar topu savaşları gibi aktivitelerle de kentsel bellekte yer ediniyor. Seğmenler Parkı'nın altyapısı kentlinin bu yoğun ilgisine kıyasla yetersiz kalsa da kendi altyapı problemlerine, seyyar tuvalet, sandalye, market gibi geçici çözümler yaratmaktadır. Bu konuda kentlinin bu mekâna hissettiği aidiyet de büyük rol oynamaktadır. Bu aidiyet hissi kullanıcıların atıklara karşı tutumunu da Kızılay'dan farklı olarak etkilemektedir. Kızılay'da atıklarla ilgili çözümler yetkililere atfedilirken, Seğmenler Parkı'ndaki kullanıcılar yeri geldiğinde başka bir grubun çöplerini toplayabiliyor, ayrıştırabiliyor. Kamusal alan niteliği Kızılay'a kıyasla daha fazla olan Seğmenler Parkı, kolektif alan kullanımı ve bu bilinci destekleyen bir nitelikte.